

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIDU-
LINE JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

N. D. DURMANOV

**AEGUMINE JA KARIS-
TATUSE KUSTUMINE**

RE „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Kohtuorganid on viimasel ajal täienenud uute kohtutegelastega, kel puudub veel vajalik vilumus kohtutöös.

Need seltsimehed vajavad igapäevast praktilist abi.

„Rahvakohtuniku ja Rahvakaasistuja Biblioteegil“ on ülesandeks täita lünka populaar-juriidilises kirjanduses. Biblioteek koosneb annetest, mis käsitlevad üksikuid küsimusi kriminaal-, tsiviil-, kohtu- ja teistest õiguse harudest.

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDU-
LINE JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

TOIMETAJA I. T. GOLJAKOV

1941
12.10.1941
Biblioteksemplar

N. D. DURMANOV

AEGUMINE JA KARISTATUSE
KUSTUMINE

7400:1100

1941

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Tõlgitud teose järgi: Н. Д. Дурманов, Давность и погашение судимости. Юридическое издательство НКЮ СССР. Москва, 1939.

Tõlkija: [REDACTED]

9169
A-11726

Peatoimetaja [REDACTED] Vastutav toimetaja H. Kadari. Tehniline toimetaja J. Ots. Korrektor T. Sirg. Ladumisele antud 27. III 1941. MB 4726. Trükkimisele antud 25. IV 1941. Laotihedus trpg. 27 500. Trükipoognaid $2\frac{1}{8}$. Autoripoognaid 1,3. Paberi formaat 73×103 . $\frac{1}{32}$. Trükiarv 3100. Trükitud natsionaliseeritud „Noor-Eesti“ trükikojas 1941, Tartu, Kastani 38. Tellim. nr. 100.

Hind 1 rbl. 20 kop.

Н. Д. Дурманов, Давность и погашение судимости. На эстонском языке. Эгосиздат «Научная Литература», Тарту.

Sissejuhatus.

„NSVL ja liiduvabariikide kriminaalseadusandluse põhialused“ ja kõigi liiduvabariikide kriminaalkoodeksid sisaldavad sätteid kriminaaljälitamise aegumise, kohtuotsuse täitmise aegumise ja karistatuse kustumise kohta. Need sätted tulenevad nõukogude sotsialistliku kriminaalõiguse põhiprintsiipidest.

Kuritegu on ühiskonnaohtlik tegu või tegevusetus, mis on suunatud Nõukogude korra vastu või mis rikub sotsialistlikku õiguskorda. Isik, kes on süüdi kuriteo toimepanemises, langeb karistuse alla nõukogude seadustes täpselt näidatud alustel ja piirides.

Arutades kriminaalasju ja kohaldades kurjategijate suhtes seadusega kindlaksmääratud karistusi, teostab Nõukogude kohus üht sotsialistliku õigusmõistmise tähtsat ülesannet. Kohaldades kriminaalkaristust, Nõukogude kohus mitte ainult ei karista kurjategijat, vaid tal on ka sihiks kurjategijate parandamine ja ümberkasvatamine.

Nõukogude riik nõuab, et mitte ükski kriminaalseaduses ettenähtud kuritegu ei jääks karistamata. Lenin kirjutab: „Tähtis pole mitte see, et kuriteo eest määratakse raske karistus, vaid see, et mitte ükski kuriteojuhtum ei jääks avastamata“ (Lenin, IV köide, lk. 87).

Kas tuleb aga kohaldada karistusi ka nende kuri-

tegude eest, mis on toime pandud väga ammu, kusjuures süüdlane ei ole möödunud aja kestel toime pannud uusi kuritegusid.

Karistuste kohaldamine sellel juhtumil ei vastaks nõukogude sotsialistliku õigusmõistmise ülesannetele.

Toimepandud kuritegu on möödunud pika aja kestel kaotanud ühiskonnaohtliku iseloomu, süüdlase käitumine annab tunnistust sellest, et ta on end parandanud, karistuse sihid, milledest kõneleb seadus, ei ole teostatavad. Kurjategijale kättemaksmine aga ei ole karistuse sihiks nõukogude sotsialistlikus kriminaalõiguses.

Tähendatud põhimõtetest tulenevad nõukogude seadusandluse sätted aegumisest kriminaalõiguses. Seadus määrab täpselt need tähtajad, millede möödumine teatud, seaduses täpselt näidatud tingimustel kõrvaldab kriminaaljälitamise ja kohtuotsuse täitmise võimaluse.

Tähtajad, millede möödumine kõrvaldab kriminaaljälitamise võimaluse, on seaduses määratud vastavalt kuriteo raskusele: mida raskem on kuritegu, seda pikemad on kriminaaljälitamise aegumise tähtajad. Rahvavaenlaste kõige raskemate kuritegude, s. o. kontrrevolutsiooniliste kuritegude suhtes on ette nähtud erandid aegumise üldsätetest: aegumise kohaldamine nende kuritegude suhtes on jäetud igal üksikul juhtumil kohtu otsustada. Need erandid on seletatavad kontrrevolutsiooniliste kuritegude erilise ohtlikkusega.

Nõukogude sotsialistliku õiguse üldpõhimõtetest tuleneb ka säte, et kriminaaljälitamist võidakse lõpe-

tada menetluse igas järgus isegi nendel juhtudel, kui süüaluste poolt kordasaadetud teod formaalselt sisaldavadki ühiskonnaohtlike tegude tunnuseid, kuid oma tähtsusetuse ja kahjulike tagajärgede puudumise või konkreetse sotsiaalpoliitilise olukorra tõttu ei oma või ei või omada ühiskonnaohtlikku iseloomu.

Nõukogude sotsialistliku kriminaalõiguse üldisest põhimõtetest tuleneb veel teine seaduse säte — karistatuse kustumine teatud tähtaegade möödumise korral, arvates karistuse kandmise päevast. Kui süüdimõistetud teatud aja kestel pärast karistusekandmist ei pane toime uut kuritegu, siis järelikult võib pidada parandamise ja ümberkasvatamise sihti täiesti saavutatuks ja seepärast on lubatud vabastada seda inimest karistatusest. Nõnda siis, seaduse säte karistatuse kustumise kohta tuleneb sotsialistliku humanismi põhimõttest, millega on läbi põimunud kogu sotsialistlik kriminaalõigus. Aegumise ja karistatuse kustumise sätted sisalduvad niihästi üleliidulistes „Põhialustes“ kui ka liiduvabariikide kriminaalkoodeksites. „Põhialuste“ ja mõnede kriminaalkoodeksite sätete vahel on teatud erinevusi. „Põhialuste“ 10. paragraafi 1. märkus jätab liiduvabariikidele õiguse vähendada aegumistähtaegu kõigi nende kuritegude suhtes, millede eest võib määrata karistusena vabaduskaotuse tähtajaga alla viie aasta. Mõned liiduvabariikidest panid kehtima kriminaalkoodeksites vähemraskete kuritegude kohta lühemad aegumistähtajad. Neid tähtaegu kui üleliidulisele seadusele põhinevaid tuleb tingimata kohaldada kuritegude suhtes, mis on toime pandud teatud liiduvabariigi territooriumil.

I peatükk.

KRIMINAALJÄLITAMISE AEGUMINE.

1. Aegumise mõiste ja aegumise tähtajad.

Kriminaaljälitamise aegumine seisneb selles, et kriminaalseaduses kindlaksmääratud tähtaegade möödumise korral pärast kuriteo toimepanemist ei või algatada kriminaaljälitamist, kui aga niisugune jälitamine on algatatud, siis tuleb ta lõpetada.

Aegumistähtaegu arvatakse üldreegli järgi kuriteo toimepaneku päevast.

Aegumistähtajad määratakse seadusega vastavalt kuriteo raskusele. Karistuse määr ja iseloom määratakse seadusega, olenevalt antud kuriteo raskusest.

Aegumistähtaegade arvutamisel tuleb lähtuda karistuse ülempiirist, mis on ette nähtud süüaluse poolt toimepandud kuritegu käsitlevas eriosa paragraafis.

Näiteks VNFSV KrK § 109 (võimu või teenistusliku seisundi kuritarvitus) näeb ette vabaduskaotuse mitte alla kuue kuu. Kuna vabaduskaotuse ülempii-

riks on nõukogude kriminaalseadusandluse järgi kümme aastat (välja arvatud kuriteod, mis on nähtud ette VNFSV KrK paragraafides 58^{1a}, 58⁶, 58⁷, 58⁹, millede järgi võib määrata vabaduskaotust kuni 25 aastaks), siis on järelikult karistuse ülempiiriks VNFSV KrK § 109 järgi vabaduskaotus kümneks aastaks. Aegumise kohaldamisel § 109 ettenähtud kuriteo suhtes tuleb lähtuda sellest tähtajast.

Kui paragraafis on ette nähtud vabaduskaotus või paranduslikud tööd, siis tuleb lähtuda vabaduskaotuse tähtaja ülempiirist. Näiteks näeb VNFSV KrK § 139 ette ettevaatamatu tapmise eest vabaduskaotuse kuni kolme aastani või paranduslikud tööd kuni ühe aastani. Selles paragraafis ettenähtud kuriteo aegumise tähtaja kindlaksmääramisel tuleb lähtuda vabaduskaotuse kolmeaastasest tähtajast. Niisamuti tuleb, kui selles paragraafis on nähtud ette vabaduskaotus või trahv, lähtuda selles paragraafis ettenähtud vabaduskaotuse tähtaja ülempiirist.

Liiduvabariikide kriminaalkoodeksid näevad ette järgmised aegumistähtajad:

- 1) kümme aastat,
- 2) viis aastat,
- 3) kolm aastat,
- 4) lühemad tähtajad — üks aasta, kuus kuud, üks kuu, mis on kindlaks määratud üksikute vabariikide kriminaalkoodeksites.

Peale selle on mõnedes liiduvabariikide kriminaalkoodeksites määratud kindlaks erilised aegumistähtajad tegude suhtes, mis on ette nähtud kriminaalkoodeksis, aga mida jälitatakse administratiivkorras.

K ü m n e a a s t a n e aegumine on üleliidulise seadusega ette nähtud kuritegude suhtes, millede eest kohus võib määrata vabaduskaotuse tähtajaga enam kui viieks aastaks.

Seega kohaldatakse kõigi kuritegude suhtes, millede eest on kriminaalkoodeksi eriosa paragraafides määratud vabaduskaotus „mitte alla“ teatud tähtaja, kümneaastast aegumistähtaega, sest et karistuse ülempiiriks on nende paragraafide järgi vabaduskaotuse kümneaastane tähtaeg.

Peale selle tuleb kohaldada kümneaastast aegumistähtaega kuritegude suhtes, millede eest on kriminaalkoodeksi paragraafis karistusena ette nähtud vabaduskaotus kuni kuue, seitsme, kaheksa, üheksa ja kümne aastani, s. o. üle viie aasta. Näiteks on aegumine VNFSV KrK §-s 136 ettenähtud tahtliku tapmise suhtes kümme aastat, sest et selle paragraafiga nähakse ette vabaduskaotus tähtajaga kuni kümme aastat. Niisugune on aegumistähtaeg ka raskendavatel asjaoludel teostatud vägistamise suhtes, mida karistatakse vabaduskaotusega kuni kaheksa aastani (VNFSV KrK § 153 l. 2).

V i i e a a s t a n e aegumistähtaeg on ette nähtud kuritegude suhtes, millede eest võib määrata vabaduskaotuse ühest kuni viie aastani. Nii täitub aegumistähtaeg ettevaatamatu tapmise juhul, mille eest VNFSV KrK § 139 määrab vabaduskaotuse kuni kolme aastani, viie aasta möödumisel. Viieaastane aegumistähtaeg on kohaldatav ka kuni viieaastase vabaduskaotusega karistatava raske huligaansuse suhtes (VNFSV KrK § 74 l. 2).

Kui seaduse paragraafis on määratud kuriteo eest

vabaduskaotus kuni ühe aastani¹ või vabaduskaotusest kergem karistus, siis määratakse aegumistähtjaks mitte viis aastat, vaid vähem, kusjuures liiduvabariikide kriminaalkoodeksites on need tähtajad määratud erinevalt. Nii kohaldatakse kolmeaastast aegumistähtaega VNFSV, Armeenia NSV (§ 14), Uzbeki NSV (§ 21) ja Tadžiki NSV (§ 13) kriminaalkoodeksite järgi kõigi kuritegude suhtes, millede eest on seaduses määratud vabaduskaotus kuni ühe aastani või teine, vabaduskaotusest kergem karistus.

Nõnda siis, kui eriosa paragraafis on määratud vabaduskaotus kuni ühe aastani, paranduslikud tööd, trahv, ühiskondlik laitus või teised karistused, siis kohaldatakse selles paragraafis ettenähtud kuritegude suhtes kolmeaastast aegumist.

Teistes kriminaalkoodeksites on kolmeaastane tähtaeg ette nähtud ainult mõnede suhtes tähendatud kuritegudest, muude suhtes aga kehtivad lühemad aegumistähtjad.

Liiduvabariikide kehtivad kriminaalkoodeksid, sättides karistuse määra, näevad real juhtumeil ette, et karistus määratakse administratiivkorras. Niisugused on näiteks VNFSV KrK § 61 l. 1, § 108 l. 2 ja mõned teised paragraafid. Kuivõrd sellistes paragraafides ettenähtud kuriteod kuuluvad kergemate hulka, määravad mõnede liiduvabariikide koodeksid nende kuritegude suhtes kindlaks erilised lühikesed aegumistähtjad. Nii võib VNFSV, Armeenia NSV ja Turkmeeni NSV kriminaalkoodeksite § 14 märkus 3 järgi ja Tadžiki NSV KrK § 13 märkus 3 järgi

¹ VNFSV KrK § 28 kehtiva redaktsiooni kohaselt on vabaduskaotuse alampiiriks üks aasta.

karistada niisuguste kuritegude eest vaid kuu aja kestel, arvates nende toimepanekust.

Kõigi nende kriminaalkoodeksis ettenähtud, kuid administratiivkorras jälitavate tegude suhtes tekib üks üldküsimus — kuidas arvutada aegumistähtaegu, kui asi oli algul uurimis- või kohtuorganite menetlemisel, kuid siis lõpetati kohtulik menetlus ning asi anti arutamisele administratiivkorras. On ilmne, et ühekuulist (mõnede koodeksite järgi kahekuulist ja kolmekuulist) tähtaega karistuse määramiseks ei saa sellel juhtumil arvata kuriteo toimepanemise päevast. VNFSV Ülemkohtu Pleenum (7. veebruaril 1927. a.) seletas, et tähendatud juhtudel arvatakse tähtaja kulgemist administratiivkaristuste määramiseks asja saatmise momendist vastavale administratiivorganile.

Tegude korral, millede puhuks on kriminaalkoodeksites nähtud ette jälitamine administratiivkorras, ei katke tähtaja kulgemine niisuguste asjaolude tõttu nagu menetluse esinemine ses asjas või uue kuriteo toimepanek.

2. Aegumise kohaldamise üldtingimused.

Kriminaaljälitamise aegumiseks on tarvis kolme tingimust: 1) et mööduksid ülaltähendatud tähtajad, alates kuriteo toimepaneku momendist, 2) et nende tähtaegade jooksul ei oleks ses asjas mingit menetlust ja 3) et nende tähtaegade jooksul seesama isik ei paneks toime teist samaliigilist või vähemalt sama rasket kuritegu.

Vaatleme igäüht neist tingimust.

Aegumistähtaegu arvatakse, nagu juba öeldud, kuriteo toimepaneku momendist. Kuritegu arvatakse lõpuleviiduks, kui kurjategija on pannud toime teod, mis on ette nähtud kriminaalkoodeksi eriosa vastavates paragraafides, või kui saabus kuriteolise tegevuse tagajärg. Nii arvatakse vargus lõpetatuks momendist, mil süüdlane salaja eraldas vööra asja ja võttis ta oma valdusse.

Suurema hulga kuritegude suhtes on kuriteo lõppmoment, millest algab aegumise tähtaegade kulgemine, kergesti kindlaksmääratav. Veidi keerukam on asi niinimetatud vältavate ja jätkuvate kuritegudega.

Vältav kuritegu on niisugune kuritegu, mis toimub lakkamatult teatud aja kestel. Niisugune on näiteks osavõtt relvastatud jõugust (Määrustik riiklikkudest kuritegudest § 17, VNFSV KrK § 593). Relvastatud jõugust osavõtja teostab kuriteo koosseisu niikaua, kuni ta ei lahku jõugust.

Vältavate kuritegude puhul arvatakse aegumistähtaegasid sellest momendist, mil lõppes kuriteo koosseisu teostamine. Nii arvatakse toodud näites aegumistähtaegasid sellest momendist, mil süüdlane tõepoolest lakkas olemast jõuguosaline.

Jätkuv kuritegu erineb selle poolest, et süüdlane paneb üksteisele järgnevalt toime mitu ühesugust tegu, mis tervikuna moodustavad ühe kuriteo. Niisugune on näiteks raiskamine, mida on pandud toime järk-järgult väikeste summade viisi. Jätkuv kuritegu esineb lõpuleviiduna juba esimese teo sooritamise momendist (näiteks kui süüdlane raiskas esimese rahasumma), kuid kuriteo koosseis täitub ka edasiste samasuguste tegude toimepanemisel. Nii

algab jätkuva kuriteo juures aegumistähtaja kulg vaid viimse samasuguse teo sooritamise momendist, meie näites momendist, mil süüdlane teostas viimset korda teatud rahasumma raiskamise.

Teiseks aegumise kohaldamise tingimuseks on igasuguse menetluse puudumine vastavas asjas aegumistähtaegade jooksul. „Põhialuste“ paragraaf 10 määrab, et aegumist kohaldatakse, kui vastava tähtaja jooksul ei olnud antud asjas mingit menetlust, ja et aegumine katkeb, kui kuriteo toimepanija varjab end uurimise või kohtu eest. Viimasel juhul algab aegumistähtaegade arvamine peatatud menetluse uuendamise päevast. Asjades, milledes toimetati juurdlust või eeluurimist, tuleb aegumistähtaegade kulgemist arvata menetluse peatamise momendist nendes asjades. Nii ongi VNFSV Ülemkohtu Pleenum seletanud VNFSV Kriminaalkodeksi aegumist käsitlevat paragraafi (16. mail 1927. a.).

Seadus tõstab eriliselt esile juhtumid, mil kuriteo toimepanija varjas end uurimise ja kohtu eest. See asjaolu katkestab aegumise kulgemise, kusjuures aegumistähtaegade arvamine algab uuesti vaid menetluse uuendamise momendist ses asjas. Sel alusel aegumise kohaldamata jätmiseks on tarvis teha kindlaks tõsiasi, et süüalune varjas end uurimise ja kohtu eest.

Aegumise kohaldamise kolmandaks tingimuseks on sama isiku poolt samaliigilise või vähemalt sama raske kuriteo mittoimepanek aegumistähtaja jooksul. Kriminaaljälitamisest loobumine aegumise tagajärjel põhineb, nagu ülal tähendatud, sellel, et toimepandud kuritegu ja isik, kes selle toime pannud, lakkasid ole-

mast ühiskonnaohtlikud ja karistuse kohaldamine süüdlase suhtes ei vasta sotsialistliku õigusmõistmise ülesannetele. Kui aga süüdlane pani toime aegumistähtaja jooksul uue kuriteo, siis tõendab see seda, et ta jätkab kuriteolist teed ja peab seepärast kandma karistust kõigi tema poolt toimepandud kuritegude eest.

Kuid mitte iga kuritegu, mis on teostatud aegumistähtaja jooksul, ei katkesta aegumist, vaid samaliigiline või vähemalt sama raske.

Seaduses ei ole samaliigilise kuriteo määratlust. Ilmselt tuleb tunnistada samaliigiliseks kuritegu, mis on ühesugune või sarnane varemini toimepandud kuriteoga.

Näiteks isik, kes on ettevaatamatusest tekitanud raske kehavigastuse (VNFSV KrK § 145 l. 1), pani selle kuriteo aegumise tähtaja jooksul toime ebaseadusliku metsaraiumise, mis on ette nähtud VNFSV KrK § 85 2. lõikes. Teine kuritegu ei ole käsitatav samaliigilisena esimese kuriteoga ja seepärast ei katkesta ta selle aegumise tähtaja kulgemist. Vastupidi, kui isik, kes pannud toime varguse, sooritab aegumistähtaja kulgemise ajal kelmuse või lihtröövimise, on meil õigus ütelda, et siin on samaliigiline kuritegu, mis katkestab aegumise.

Uue samaliigilise kuriteo toimepanemine tõendab, et isiku edasisedki kuriteod lähevad sessamas suunas, ja seepärast katkestab niisugune kuritegu aegumise kulgemise.

Vähemalt sama raskeks kuriteoks tuleb nähtavasti pidada kuritegu, mis toob kaasa samasuguse või karmima karistuse. Näiteks kui isik, kes on pannud toime varguse, tekitab aegumistähtaja jooksul

tahtliku raske kehavigastuse, siis katkestab teine kuritegu aegumise kulgemise, sest et ta on raskem kuritegu kui esimene. Seadus lähtub siin sellest, et uue, vähemalt sama raske kuriteo toimepanek tunnistab kurjategija suurenenud ohtlikkust, mistõttu peab süüdlast karistatama kõigi tema poolt toimepandud kuritegude eest.

Kui aegumise kulgemine on katkestatud uue sama liigilise või vähemalt sama raske kuriteo toimepanekuga, siis algab aegumise kulgemine vaid selle uue kuriteo toimepaneku momendist, kusjuures aegumistähtaegu arvutatakse iga kuriteo suhtes eraldi, kui neile järgnevad erinevad karistusmäärad. Kui toodud näites varguses süüdlane tekitab aegumistähtaja jooksul tahtliku raske kehavigastuse, siis alates selle uue kuriteo toimepaneku momendist kustub kriminaaljälitamine varguses aegumise läbi kolme või viie aasta järel (sõltuvalt varguse iseloomust), raskes kehavigastuses aga — kümne aasta järel.

Mõnikord võib aegumise katkemise tagajärjel võtta isikut vastutusele võrdlemisi ammu toimepandud kuritegude eest. Huvitav on selles suhtes juhtum VNFSV Ülemkohtu praktikast. Z-d karistati 1936. aastal kuritegude konkurentsi eest, millised ta oli toime pannud 1918., 1923., 1927., 1930. ja 1933. aastal, kusjuures nende 16 aasta kestel toimepandud kuritegude aegumise kulgemine katkes iga kord uue kuriteo toimepanemise läbi.

Vastavalt VNFSV KrK §-le 17 ja 18 karistatakse osalisi neilsamul alustel kui kuriteo täideviijaid. Kuna nõukogude kriminaalõigus määrab iga osalise vastutust ranges kooskõlas tema süüga, tuleb aegumistähtaja kulgemist osaliste suhtes arvata mo-

mendist, mil lõppes antud osalise osavõtt kuriteo toimepanekust. Näiteks ühe osalise suhtes võib kriminaaljälitamine kustuda aegumistähtaja möödumisega, teise suhtes aga võib kriminaaljälitamine leida aset tema poolt uue kuriteo toimepaneku tõttu või aegumise kulgemise katkemise tõttu mõnel teisel põhjusel.

Kuritegude ja kuriteoliste koondiste organiseerijate ja juhtijate suhtes tuleb arvestada aegumistähtaegu vaid nende poolt kuriteolise tegevuse lõpliku lõpetamise ja kuriteolise koondise lõpetamise momendist või viimse kuriteo toimepanemise ajast nende kuritegude hulgast, millede toimepaneku eest need isikud vastutavad osavõtu üldiste sätete järgi kui kuritegude organiseerijad ja juhtijad.

Kihutajate suhtes tuleb aegumistähtaegu arvata selle kuriteo toimepanemise momendist, millele nad kihutasid, sest et sel momendil realiseeriti kihutaja kuriteoline kavatsus. Kui aga kihutajal ei õnnestunud teostada oma kavatsust, s. o. kallutada teist isikut kuriteo toimepanemisele, arvatakse aegumistähtaegu sellest momendist, mil süüdlane teostas kihutusakti viimast korda.

Aegumistähtaegu kaasaaitajate suhtes arvatakse üldreeglina momendist, mil toimus kuritegu, mille toimepanemiseks aitas kaasa süüdlane, või teostati selle kuriteo katse.

Kuriteo katse puhul arvatakse aegumistähtaegu momendist, mil katse toime pandi. Juhul, kui kuritegu katkestati ettevalmistusjärgus, arvatakse aegumistähtaegu momendist, mil lõpetati kuritegu ettevalmistavad teod. Aegumistähtajad arvutatakse

vastavalt karistumääradele, mis on ette nähtud seda kuritegu käsitlevas paragraafis, mille toimepanemist süüalune katsetas või mille toimepanemiseks ta valmistus. Nii näiteks on tahtliku tapmise katse juhtumil, mis on ette nähtud VNFSV KrK § 136 või 137, aegumistähtaeg kümneaastane, sest et niihästi üks kui ka teine paragraaf näeb ette vabaduskaotuse enam kui viieks aastaks.

Kohtutel tuleb sageli arutada ühe isiku süüdistus- asju mitme kuriteo toimepanemises, milledest mitte ühegi suhtes ei ole tehtud kohtuotsust. Võib olla juhtumeid, et isik on toime pannud kaks või rohkem ühesugust kuritegu teatud aja jooksul, näiteks on pandud toime lihtvargus, viie aasta järel ka teine samasugune vargus.

Sel juhtumil karistab kohus süüdlast kriminaal-koodeksi ühe ja sellesama paragraafi alusel, võtab aga karistumäära valikul arvesse kuriteo toimepanemise korduvust. Mõnikord see korduvus muudab ka kuriteo kvalifikatsiooni, näiteks kui on pandud toime kaks kodanikule kuuluva vara lihtvargust, siis ei karistata süüdlast mitte VNFSV KrK § 162 punkt „a“, vaid punkt „b“ alusel.

Kuidas tuleb sel juhtumil rakendada kriminaal-koodeksi paragraafi aegumise kohta?

Tarvis on teha kindlaks, kas ei kustu varem toimepandud kuritegu aegumise läbi. Näiteks süüdlane pani toime 1932. a. lihtvarguse, mis on ette nähtud VNFSV KrK § 126 punktis „a“ ja niisamasuguse varguse 1936. a. Mõlemad vargused avastati üheaegselt. Aegumise kohaldamiseks on tarvis kolme tingimust (aegumistähtaja möödumist, menetluse puudumist

asjas, samaliigilise ja vähemalt niisama raske uue kuriteo mittesooritamist), mis on toodud näites olemas. Aegumistähtaeg (kolm aastat) möödus juba 1935. a., seepärast arvatakse kriminaaljälitamine 1932. a. toimepandud varguses aegumise läbi kustunuks. Sel juhtumil käsitab kohus vargust, mis leidis aset 1936. a., kui esmakordset vargust. Ta ei või rakendada VNFSV KrK § 162 p. „b“, mis kõneleb teiskordsest vargusest, ja ei ole õigustatud karistusmäära valikul arvestama 1932. aastal toimepandud varguse fakti raskendava asjaoluna.

Kui süüalune pani toime mitu kriminaalkoodeksi eri paragraafides ettenähtud kuritegu, siis tuvastab kohus iga kuriteo suhtes eraldi, kas ei ole ta kustunud aegumise tõttu. Ka seejuures arvestatakse aegumise kohaldamise kolme ülalmainitud tingimust. Kui kuriteod on pandud toime eri aegadel, siis arvestatakse seda, kas katkestab hiljem toimepandud kuritegu varem toimepandud kuriteo aegumise tähtaja kulgemist.

Näide. Veebruaris 1939. a. algatatakse asi B. süüdistamises kelmuse toimepanekus 1933. a. ja VNFSV KrK § 162 p. „v“ järgi vabaduskaotusega kuni ühe aastani karistatava varguse toimepanemises 1937. aastal. Esimene kuritegu ei kustu aegumise läbi, sest et aegumise (viieaastase) tähtaja jooksul on pandud toime samaliigiline kuritegu ja järelikult aegumise kulgemine katkestati. Kui aga kriminaalvastutusele võtmisel kuritegude konkurentsi alusel ilmneb, et mõni kuritegudest kustub aegumistähtaja möödumise läbi, siis ei algatata menetlust selles kuriteos ja selle kuriteo toimepanemist ei saa pidada raskendavaks asjaoluks kohtu poolt karistusmäärade

valikul süüdlase poolt toimepandud teiste kuritegude eest.

Esimese astme kohtud muudavad sageli niihästi ettevalmistaval istungil kui ka otsusetegemisel süüdistuse kvalifikatsiooni, minnes üle paragraafide, mis näeb ette kergema karistumäära. Samasugused muudatused leiavad aset asja arutamisel kõrgemalseisvas kohtus. Peale selle mõistab kohus mõnikord süüdlase õigeks ühes kuriteos või lõpetab asja mõne kuriteo suhtes, kuid tunnistab süüaluse süüdlaseks teise kuriteo toimepanekus. Kõigil neil juhtudel võib tekkida küsimus aegumise kohaldamisest.

Näide. Kaebealune anti kohtu alla, süüdistatuna tahtlikus raske kehavigastuse tekitamises (kusjuures kuritegu oli toime pandud viis aastat enne kriminaaljälitamise algatamist), kuid tunnistati süüdi kerge kehavigastuse tekitamises. Sel juhtumil võib aegumise kohaldamise kahe teise tingimuse esinemisel asja lõpetada aegumistähtaja möödumise tõttu, sest et seaduses on viimase kuriteo suhtes määratud lühemad aegumistähtjad.

Teine näide. Süüalune mõisteti süüdi rahvakohtu poolt 1939. a. algul VNFSV Kriminaalkoodeksi § 162 punkt „b“ alusel varguse eest, mis pandi toime augustis 1935. a., ja VNFSV KrK § 74 2. lõike alusel 1938. aasta juunis toimepandud huligaansuse eest. Süüdimõistetud kaebuse arutamisel oblastikohtus lõpetati asi 74. paragraafi järgi, kuid sel juhtumil kuulub lõpetamisele aegumise tõttu selle isiku süüdistusasi ka § 162 järgi, sest selgus, et 1935. aastast peale ei ole kaebealune toime pannud teist kuritegu.

Kriminaalseaduste üksikuid paragraafe on kor-

duvalt muudetud. Tekib küsimus, kuidas arvutada aegumistähtaegu nendel juhtumitel.

Siin tuleb eraldada kaht juhtumit: 1) kui muutuvad aegumist käsitlevad kriminaalkoodeksi üldosa paragraafid ja 2) kui muutuvad eriosa paragraafid, selle hulgas nendes paragraafides ettenähtud karistusmäärad.

Niihästi esimesel kui ka teisel juhtumil kehtib „NSVL ja liiduvabariikide kriminaalprotsessi aluste“ § 3 (VNFSV KrPK § 2) üldsäte, mis lausub, et teo karistatavus „määratakse kuriteo toimepanemise ajal kehtinud kriminaalseadusega“, kusjuures seadustel, mis tühistavad kriminaalkaristuse kohaldamise teatud teo suhtes või kergendavad neid karistusi, on tagasiulatuv jõud. Nõnda siis, kui kuritegu on pandud toime kriminaalkoodeksi paragraafide kehtimisel, mis nägid ette lühemaid aegumistähtaegu, siis rakendatakse neid paragraafe. Kui kuritegu on pandud toime endise kriminaalseaduse kehtimisel, mis nägi ette pikemaid tähtaegu, siis kohaldatakse hilisemas seaduses ettenähtud lühemaid aegumistähtaegu.

Kui uue seadusega on eriosa paragraafis ette nähtud valjem karistusmäär, siis kuritegude suhtes, mis on toime pandud enne seaduse muutmist, kohaldatakse aegumistähtaegu, mis vastavad paragraafis enne ta muutmist ettenähtud karistusmääradele.

Näide. Kui isik, kellel ei ole vastavat arsti-teaduslikku ettevalmistust, tegi abordi enne 27. juuni 1936. a. seaduse andmist, siis kohaldatakse kolmeaastast aegumistähtaega, sest et selle kuriteo eest oli VNFSV KrK § 140 endise redaktsiooni järgi nähtud ette vabaduskaotus või paranduslikud tööd kuni ühe aastani või trahv kuni 500 rublani. Kui aga see kuri-

tegu on pandud toime pärast 27. juuni 1936. a. seaduse andmist, siis kohaldatakse kümneaastast aegumistähtaega.

Kontrrevolutsiooniliste kuritegude suhtes jätab seadus aegumise kohaldamise igal üksikül juhtumil kohtu suvale. See nõukogude kriminaalseaduse säte on seletatav sellega, et kontrrevolutsioonilised kuriteod kui rahvavaenlaste raskeimad kalalaitungid sotsialistliku riigi alustele moodustavad tõsise ohu isegi väga kaua aega pärast nende toimepanekut.

Seadus määrab aga kindlaks, et kui kohus ei leia olevat võimaliku kohaldada aegumist, siis mahalaskmise määramisel antud kontrrevolutsioonilise kuriteo eest asendatakse see karistus tingimata töötava rahva vaenlaseks kuulutamise ja NSVL kodakondsuse kaotamisega ja NSVL piiridest jäädavalt pagendamisega või vabaduskaotusega mitte alla kahe aasta.

Sellest sättest tehakse erand, mis seisneb selles, et isikute suhtes, kes on võetud kriminaalvastutusele aktiivsete tegude ja aktiivse võitluse eest tööliklassi ja revolutsioonilise liikumise vastu, mida on teostatud, olles vastutavail ja salajastel ametikohtadel tsaristliku korra ajal või kontrrevolutsiooniliste valitsuste juures kodusõja perioodil, jäetakse aegumise kohaldamine ja karistuse ülemmäär — mahalaskmise — asendamine kohtu suvale. Seega on kohus õigus-
tatud kohaldama nendes kuritegudes mahalaskmist, asendamata seda teise karistusega.

II peatükk.

KOHTUOTSUSE TÄITMISE AEGUMINE.

Peale kriminaaljälitamise aegumise tunneb nõukogude kehtiv kriminaalseadus ka kohtuotsuse täitmise aegumist. Seadus lähtub siin sellest, et kui otsust ei ole pika aja kestel täidetud, siis ei vastaks ta täitmine nõukogude sotsialistlikule õigusmõistmisele.

Niihästi „Põhialused“ kui ka liiduvabariikide koodeksid määravad kohtuotsuse täitmise aegumisele ühtse tähtaja — kümme aastat.

Erinevalt kriminaaljälitamise aegumisest ei muutu kohtuotsuse täitmise aegumise tähtajad sõltuvalt kuriteo raskusest või karistusmäärast.

Seadus ütleb: „Süüdimõistvat otsust ei täideta üldse, kui see ei ole täide viidud kümne aasta jooksul, arvates otsuse tegemise päevast.“ Kui kümne aasta kestel, arvates süüdlast vabaduskaotusele mõistva otsuse tegemise päevast, süüdimõistetetu hakkas juba kandma määratud karistust, siis jätkub otsuse täitmine ka pärast kümneaastase tähtaja möödumist, arvates kohtuotsuse tegemise päevast.

Seadus ei maini spetsiaalselt seda, kas kustub vabaduskaotust või asumisele saatmist määrava kohtuotsuse täitmine kümneaastase tähtaja möödumisega, kui süüdimõistetetu põgenes karistuse kandmise ajal vahi alt, kinnipidamisasutisest või sundasumise kohast. Tuleb võtta arvesse, et sel juhtumil oli otsuse täitmine juba alanud ja ei olnud täielikult teostatud vaid põgenemise tagajärjel, mis omakorda on kriminaalselt karistatav tegu.

KARISTATUSE KUSTUMINE.

1. Karistatuse kustumise mõiste ja tingimused.

Karistatuse kustumine teatud tähtaegade möödumise tõttu, arvates kohtuotsuse täitmise päevast, on sotsialistliku humanismi, millest on läbi põimitud kogu meie sotsialistlik kriminaalõigus, ereldaid avaldusi. Süüdimõistetust endast, kogu ta käitumisest pärast kohtuotsust oleneb tema poolt toimepandud kuriteo mälestuse kustutamine, millise kuriteo eest ta kandis määratud karistust. Nõukogude seadus loob talle selleks tingimused. Karistatuse kustumine teatud tähtaegade möödumise tõttu võib leida aset süüdimõistetute suhtes, kes määrati vabaduskaotusele mitte üle kolme aasta, s. o. suure osa suhtes kõigist süüdimõistetuid. Kuid ka pikemaks ajaks süüdimõistetutele ei ole võetud võimalus saada karistatuse kustutamist amnestia- või armuandmisakti alusel edasise ausa, kohusetruu ja ustava töötamise tulemusena ühel sotsialistliku ülesehitustöö alal ja laitmatu käitumise tõttu.

Karistatuse kohta käivad paragraafid eristavad: 1) isikuid, kes tunnistatakse mittekaristatuks selle tõttu, et nad on tunnistatud süütuks kuriteo toimepanemises, ja 2) isikuid, kes tunnistatakse mittekaristatuks selle tõttu, et karistuse ärakandmise päevast on möödunud teatud tähtajad.

Seadus ütleb, et karistamatuks tunnistatakse isikud, kes on kohtulikult õigeks mõistetud. See säte on selge

iseendast, kuid nõukogude seadus märgib selle eriliselt ära täiesti põhjendatult. Praktikas esines juhtumeid, kus kohus märkis oma otsuses, et teatud isik on võetud kohtulikule vastutusele minevikus ja seejuures õigeks mõistetud. Selle mainimine kohtuotsuses on ekslik ning lubamatu. Õigeksmõistetav otsus tähendab, et isik on tunnustatud Nõukogude kohtu poolt süütuks kuriteos, milles teda süüdistati, seepärast on ebaõige ükskõik milline meeldetuletus tema kohtu all olemisest.

Õigeksmõistva otsuse juures kuulutab kohus õigeksmõistetule mõnikord hoiatuse, kui ta leiab, et „kaebealuse käitumine võimaldab karta tema poolt kuriteo toimepanemist tulevikus“ („Põhialuste“ § 28).

Tekib küsimus, kas isik, kellele on kuulutatud hoiatus, on käsitatav karistatuna. Sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt. Seadus ütleb otseselt, et kohtulikult õigeksmõistetud isikud tunnustatakse karistamatuks. Hoiatus aga kuulutatakse õigeksmõistva otsuse puhul, s. o., kui kaebealune tunnustatakse kuriteos süütuks, ja hoiatus ei või olla vaadeldav karistusena. Järelikult isikud, kelledele on kuulutatud hoiatus, tuleb tunnistada mittekaristatuks.

Küsimuse täielise selguse tõttu ei maini kohus eriliselt juhtumeid, mil kriminaalasi lõpetati liiduvabariikide kriminaal-protsessuaalsete koodeksite vastavates paragraafides ettenähtud alustel, s. o. aegumise möödumise tõttu, kuriteo koosseisu puudumisel süüalusele omistatavates tegudes, kaebealuse tunnistamisel süüdimatuks jms. Niivõrra kui asi on lõpe-

tatud, on selge, et isikuid, kellede suhtes ta algatati, ei saa vaadelda karistatuna.

Tuleb pidada silmas, et see üldsäte on rakendatav ka siis, kui asi lõpetatakse ta arutamisel kõrgemalseisvates kohtuinstantsides. Kui näiteks keegi mõisteti süüdi rahvakohtus ja otsus jõustus, kuid asja arutamisel järelevalvekorras liiduvabariigi ülemkohtus või NSVL Ülemkohtus lõpetati asi, siis tunnistatakse vastutuselevõetu mittekaristatuks, sest et kõrgemalseisev kohus tunnistas tema kohta varem tehtud otsuse ekslikuks.

Isikuid, kes on kohtulikult õigeks mõistetud, arvatakse karistamatuks selle asjaolu tõttu, et nad on tunnistatud süütuks kuriteo toimepanemises. Isikud, kellele on kohtu poolt mõistetud ükskõik milline karistus, arvatakse karistatuks. Karistatuse kustumine võib leida aset vaid teatud tingimuste olemasolul. Karistatuse kustumise kohta on määratud erikord isikutele, kes on mõistetud vabaduskaotusele või parandusliikkudele töödele tingimisi. Tingimisi süüdimõistmine seisneb selles, et kohus, määrates süüdimõistetule vabaduskaotuse või paranduslikud tööd, seab otsuse täideviimise sõltuvusse süüdimõistetu enda käitumisest katseajal, mis määratakse kohtu poolt ühel ajal karistusega ja mis ei või olla alla ühe ja üle kümne aasta. Kui tingimisi süüdimõistetu ei pane toime katseajal uut vähemalt sama rasket kuritegu, siis kustub kohtuotsus täielikult, tingimisi süüdimõistetu aga tunnistatakse katseaja lõppemise momendist mittekaristatuks.

Kui süüdimõistetule on määratud mingi karistus mitte tingimisi, siis algab karistatust

kustutatavate tähtaegade arvamine te-
ma suhtes kohaldatud karistuse ära-
kandmise momendist. Tähtajaliste karis-
tuste suhtes määratakse see moment kindlaks tähtaja
lõppemisega või enne tähtaega vabastamisega karis-
tuse kandmisest¹. Trahvi kohaldamisel on selleks
hetkeks trahvi tasumise päev. Ühiskondliku laituse
avaldamisel algab karistatust kustutatavate tähtaegade
kulgemine kohtuotsuse kuulutamise momendist.

Seadus määrab karistatust kustutatavate tähtaegade
piirid, sõltuvalt süüdimõistetule kohaldatud karis-
tuse raskusest ja tähtaegadest. Tekib küsimus, kui-
das arvutada karistuse tähtaegu, kui karistuse kand-
mise ajal kergendatakse kohtu poolt määratud karis-
tust amnestia- või armuandmisaktiga või tingimisi
enne tähtaega vabastamisega. Näiteks kui isik mõis-
teti vabaduskaotusele viieks aastaks, kuid armu-
andmisakti tõttu kandis karistust tegelikult vaid
kaks aastat, millist tähtaega arvestada siis karista-
tuse kustumist käsitleva paragraafi rakendamisel —
kas kohtu poolt määratud viieaastast vabaduskaotuse
aega või süüdimõistetu poolt tegelikult ärakantud
aega?

Esimesel juhtumil ei oleks üldse võinud leida aset
karistatuse kustumine seaduses määratud tähtaegade
möödumisel. NSVL Ülemkohtu 27. Pleenumi sele-
tuse kohaselt tuleb tähendatud juhtudel võtta arvesse
tegelikult kantud karistuse määra,

¹ Enne tähtaega tingimisi vabastamise instituut on
ära muudetud. Vt. VNFSV Kriminaalkoodeks. Ametlik tõlge.
ENSV Kohtu Rahvakomissariaat. Tallinn, 1940, märke
§ 56—57 juurde. Toim. märkus.

sest et „Põhialuste“ § 10¹ ütleb, et tähtaegu, mis kustutavad karistatuse, arvestatakse süüdimõistetule kohaldatud karistuse ärakandmise päevast, s. o. süüdimõistetute poolt tegelikult ärakantud karistusmäära päevast.

Ülaltoodud näites kustub karistus kuue aasta möödumisel, arvates karistuse ärakandmise päevast, sest et armuandmisakti tõttu kandis süüdimõistetute vabaduskaotuslikku karistust mitte viis, vaid kaks aastat.

Kehtiv õigus näeb ette kolmeaastasi ja kuueaastasi tähtaegu, millede möödumine kustutab karistatuse.

Karistus kustub kolmeaastase tähtaja möödumisel, arvates karistuse ärakandmise päevast, kui süüdimõistetutele oli määratud vabaduskaotus tähtajaga mitte üle kuue kuu või mingi teine kergem karistus, s. o. paranduslikud tööd, trahv, ühiskondlik laetus jms. Karistus kustub kuueaastase tähtaja möödumisel, arvates karistuse ärakandmise päevast, kui süüdimõistetutele määrati vabaduskaotus tähtajaga üle kuue kuu, kuid mitte üle kolme aasta. Enne tähtaega vabastamise või karistuse kergendamise juhtumil amnestia- või armuandmisaktiga võetakse arvesse tegelikult kantud karistus.

Selleks, et karistust kandnud isik tunnistataks karistamatuks, on peale tähendatud tähtaegade möödumise tarvis, et ta nende tähtaegade jooksul ei paneks toime uut kuritegu.

Nende tähtaegade jooksul uue kuriteo toimepaneku fakt, mis muidugi on kindlaks tehtud uue

süüdimõistva kohtuotsusega, säilitab karistatuse ka endise otsuse järgi.

VNFSV Kriminaalkoodeksis (§ 55) ja Tadžiki NSV Kriminaalkoodeksis (§ 49) esineb lahkuminek „Põhialuste“ § 10¹ siintoodud sättest. Nende koodeksite kohaselt arvatakse karistamatuks isikud, kes teatud tähtaja jooksul, arvates karistuse kandmisest, ei ole toime pannud vähemalt sama rasket kuritegu. Seega ei takista sellest kergema kuriteo toimepanek, mille eest süüdimõistetud kandis karistust, VNFSV ja Tadžiki NSV KrK järgi karistatuse kustumist.

2. Karistatuse kustumise kord.

„Põhialuste“ § 10¹ mõtte järgi kustub karistus üldtähendatud, karistuse kandmise päevast arvatud tähtaegade möödumise ja selle aja kestel uue kuriteo mittetoimepaneku fakti enda tõttu. Nende tingimuste esinemisel tunnistatakse isik karistamatuks, sõltumatult sellest, kas ta sai kohtult vastava teatise või mitte. Kuid paljud isikud, kellede karistus on kustunud tähtaegade möödumise tõttu, pöörduvad kohtusse täiesti arusaadavatel põhjustel, et saada dokumentaalset tõendit karistatuse kustumise kohta. Karistatuse kustumise tõendite väljaandmise kord on sätitud VNFSV-s VNFSV Kohtu Rahvakomissariaadi ringkirjaga nr. 106 1934. aastast. Tähendatud tunnistusi annab välja kohus, kes tegi otsuse, või selle isiku elukoha rahvakohus, kelle karistus lõpetatakse.

Isik, kes tahab saada niisuguse tõendi, annab kohtule avaldise, lisades juurde: a) kohtuotsuse ära-

kirja; b) kohtuotsuse täidesaatva asutise teatise selle kohta, millal on karistus ära kantud; külanõukogu või majavalitsuse teatise elukoha kohta aja kestel pärast kohtuotsuse kandmist (kui aga kohtule annab avaldise isik, kes on tingimisi süüdi mõistetud, siis kohtuotsuse päevast); c) teatise töökoha ja ametite kohta selle aja kestel; d) allkirjad (hoiatusega vastutusest valeavaldise eest) selle kohta, et avaldisetegijat ei ole võetud selle aja kestel uuesti vastutusele ega ole mõistetud süüdi mõnes teises asjas; kui ta oli süüdi mõistetud, siis esitatakse kohtu otsus.

Kui rahvakohtunikul tekib kahtlus, kas ei ole avaldisetegija pannud toime mõnd uut kuritegu selle aja kestel, siis küsib rahvakohtunik vajalisi teateid vastavalt uurimis- või kohtuorganilt.

Saanud vajalised teatise ja teated, teeb rahvakohtunik otsuse selle kohta, et karistus on antud isiku suhtes kustutatud seadusega määratud tähtaegade möödumise tõttu, ja annab talle tunnistuse karistatuse kustutamise kohta.

Kaebusi ebaõige keeldumise peale anda välja tunnistus karistatuse kustutamise kohta võib anda kõrgemalseisvale kohtule viie päeva kestel, arvates keeldumise päevast.

Tuleb tähendada, et arutades avaldist karistatuse kustutamist tõendava tunnistuse väljaandmise kohta, ei ole kohtul õigust ükskõik millistel põhjustel keelduda niisuguse tunnistuse väljaandmisest, kui karistatuse kandmise päevast on möödunud seadusega kindlaksmääratud tähtajad ja on tõendatud, et avaldisetegija ei ole

pannud toime uut kuritegu. Võib osutada, et isiku suhtes, kes on algatanud karistatuse kustutamise tõendise väljaandmist, on algatatud kriminaalasi, milles teda süüdistatakse uues kuriteos, mille ta on toime pannud tähendatud tähtaegade kestel pärast karistuse kandmist varemini toimepandud kuriteo eest. Sel juhtumil võib toimuda niisuguse tõendise väljaandmise küsimuse arutamine alles pärast uues asjas menetlemise lõpetamist.

3. Karistatuse lõpetamisest amnestia- või armuandmisakti põhjal.

Stalini Konstitutsiooni § 14 punkt „č“ kohaselt kuulub Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu võimkonda ta kõrgemate võimuorganite näol üleliiduliste aktide andmine amnestia kohta; NSVL Ülemnõukogu Presiidium teostab Stalini Konstitutsiooni § 49 punkt „z“ kohaselt armuandmisõigust. NSVL Konstitutsiooni § 60 põhjal on liiduvabariikide Ülemnõukogudel amnestia- ja armuandmisõigus kodanike suhtes, kes on süüdi mõistetud liiduvabariikide kohtuorganite poolt.

NSVL ja liiduvabariikide poolt antavad amnestia- ja armuandmisaktid sisaldavad paljudel juhtudel niihästi süüdimõistetute vabastamist karistuse kandmisest või karistuse kergendamist kui ka karistatuse kustutamist.

Nii kustutati NSVL KTK Presiidiumi määrusega 2. novembrist 1927. a. Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni kümnenda aastapäeva mälestamiseks karistus töötajate suhtes, kes olid mõistetud süüdi

esmakordselt ja kes olid amnestia kohta käiva määruse andmise päevani ära kandnud karistuse põhimäära või olid ennetähtajaliselt vabastatud või mõistetud süüdi tingimisi või paranduslikele töödele.

NSVL KTK määrusega 4. augustist 1933. a. kustutati ennastsalgava töö eest seltsimees Stalini nime-lise Valge mere — Balti mere kanali ehitusel karista-tus 500 inimese suhtes ja nende õigused ennistati.

NSVL KTK ja RKN määrusega 29. juulist 1935. a. „Karistatuse kustutamisest kolhoosnikutel“ kustutati kolhoosnikute karistus, „... kes olid mõistetud vaba-duskaotusele mitte üle 5 aasta või teistele kergematele karistustele ja kes olid kandnud ära nendele määratud karistuse või enne tähtaega vabastatud enne käesoleva määruse andmist, kui nad käesoleval ajal kohusetruult ja ausalt töötavad kolhoosides, kuigi nad kuriteo toimepanemise momendil olid ainuisiklikud majanda-jad“. Karistatuse kustutamine tähendatud kolhoosni-kute suhtes vabastas nad tähendatud määruse § 3-nda põhjal lisakaristustest (teatud paikkonnast eemalda-mine, ühe või teise tegevuse või töönduse keelamine, ühe või teise ameti pidamise keelamine) ja tühistas nende suhtes passisaamise keelu, kui selleks keeluks ei olnud kitsendusi teistel alustel.

29. juuli 1935. a. seaduse toime ei levinud: a) riik-likes kuritegudes süüdimõistetuile, b) süüdimõiste-tuile kõigis kuritegudes vabaduskaotusega üle viie aasta ja c) süüdimõistetuile põllumajanduslike saa-duste andamite kohustuse kuritahtlikus ja süstemaat-ilises täitmata jätmises.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 1. veebruarist 1939. a. kustutati seoses Dalstroi toot-miskava ületäitmisega karistus 90 endise vahialuse

suhtes, kes paistsid eriti silma Dalstroji ehitamisel; sama seadlusega vabastati lööktöö eest ehitamisel enne-tähtaegselt 12 vahialust, kustutades nende karistatuse.

Peale siin juba toodute võiks ära märkida kaunis suure hulga akte, mis NSVL ja liiduvabariikide võimu kõrgemad organid on andnud karistatuse kustutamise kohta.

Karistatuse kustutamine mõne isiku suhtes amnestia- või armuandmisakti kohaselt kõrvaldab võimaluse viidata ta endisele karistatusele uute asjade arutamisel. Ka karistatuse kustumine seaduses märgitud tähtaegade möödumise tõttu kaotab need õiguslikud tagajärjed, mis seisavad ühenduses karistatuse faktiga.

IV peatükk.

AEGUMIST JA KARISTATUSE KUSTUMIST KÄSITLEVATE SÄTETE RAKENDAMINE KOHTUPRAKTIKAS.

Nõukogude kriminaalseaduse sätted aegumise ja karistatuse kustumise kohta on tingimata sunduslikud kohtule ja uurimisorganitele nagu kõik teisedki nõukogude seadused; teostades sotsialistlikku õigusemõistmist, allub Nõukogude kohus ainult seadusele.

Lenin ütles kohtute kohta, et nad on kohustatud „...absoluutselt järgima ühtseid, kogu föderatsiooni jaoks kehtima pandud seadusi...“ (Lenin, XXVII köide, lk. 299).

Täites kõige valjemalt seadust, on kohtud, nagu uurimisorganidki, kohustatud mitte lubama ühtki kri-

minaalvastutusele võtmise juhtumit, kui kriminaaljälitamine ei või leida aset aegumise tõttu. Aga kohtud ei tohi lubada ka asjade lõpetamist või nende algatamisest keeldumist aegumise paragraafi alusel, kui selle paragraafi rakendamiseks puuduvad seaduses ettenähtud tingimused.

Aegumise paragraafi rakendamine nõuab eriti hoolikat lähenemist kuritegude õigele kvalifikatsioonile, sest et kriminaalkoodeksi paragraafi ja isegi paragraafi üksiku lõike või punkti ebaõige rakendamine võib küsimuse otsustamisel tingida vea ühes või teises suunas.

„NSVL ja liiduvabariikide kriminaalprotsessi aluste“ § 6-nda kohaselt ei või jätkata algatatud kriminaaljälitamist ja ta kuulub lõpetamisele protsessi igas järgus aegumise korral.

Järelikult asja peab lõpetama see organ, kelle menetlemisel ta on momendil, mil on tehtud kindlaks aegumistähtaegade möödumine, sellele organile antud õiguste piires.

Kohus võib lõpetada asja juba ettevalmistaval istungil, kui ta avastab, et aegumistähtajad on möödunud. Kui kohus teeb kindlaks kriminaaljälitamise aegumise olemasolu otsuse tegemise ajal, siis otsustab ta VNFSV KrPK § 326 alusel vabastada süüditunnistatud kohtualune karistusest aegumise tõttu.

Kui kõrgemalseisev kohus teeb kindlaks aegumistähtaja möödumise, lõpetab ta asja.

Aegumist käsitleva paragraafi rakendamine kõrvaldab kriminaalõiguslikud tagajärjed, mis on seoses teatud kuriteo toimepanemise faktiga. Kui kriminaaljälitamine varemini toimepandud kuriteo suhtes on aegunud, siis ei ole kohtul „Põhialuste“ § 31 punkt „g“

alusel (VNFSV KrK § 47 punkt „v¹“) õigust käsitleda selle kuriteo toimepanemise fakti raskendava asjaoluna asja arutamisel sama isiku poolt uuesti toimepandud kuriteo puhul. Niisamuti ei saa pidada raskendavaks asjaoluks kuriteo toimepanemist minevikus, mille järgi karistatus on kustunud „Põhialuste“ paragraafis 10¹ ettenähtud tähtaegade möödumisega või amnestia- või armuandmisaktiga.

Kohtupraktikas ei ole kahjuks harulduseks juhtumid, kui ammukustunud karistatust mitte ainult ebaõigelt ei mainita süüdistuskokkuvõttes, vaid see märgitakse ära ka kohtuotsuses, et viitega „kuritegelisele minevikule“ põhjendada valjema karistuse määramist süüdimõistetule ta asja arutamisel.

Kustunud või kustutatud karistatuse äramärkimine kohtuotsuses on jäme seaduserikkumine, mis ei tohi aset leida. Kõigil kohtuotsuses tehtud ebaseaduslike märgete juhtudel karistatuse kustumise kohta on kõrgemalseisvad kohtud kohustatud otsuse peale antud kaebuse või protesti arutamisel kõrvaldama otsusest kustunud karistatuse ja erimäärusega juhtima kohtu tähelepanu niisuguse jämeda seaduserikkumise lubamatusele.

Ühtlasi on kõrgemalseisev kohus, leides, et viide kustunud karistatusele tõi kaasa karistuse raskendamise, kohustatud parandama otsust karistumäära osas, viies viimase kooskõlla selle kuriteo ohtlikkusega, mille toimepanemises süüdimõistetule on tunnistatud süüdlaseks.

Kõigil juhtudel, kui kriminaalkodeksi eriosa paragraafis määratakse kuriteo eest tema kordumisel suurendatud karistatavus (näiteks VNFSV KrK § 162 punkt „b“, VNFSV KrK § 136 punkt „b“, VNFSV

KrK § 133-a 1. 2, VNFSV KrK § 62 1. 2, § 61 1. 2 jt.), ei arvata kuritegu korduvaks, kui endise kuriteo kriminaaljälitamine on aegunud või kui karistatus selle kuriteo järgi on kustutatud seaduses kindlaksmääratud korras või amnestia- või armuandmisaktiga.

Isikud, kes tunnistatakse „Põhialuste“ § 10¹ alusel karistamatuks, samuti isikud, kellede karistatus on kustutatud amnestia- või armuandmisaktiga, on õigustatud (vaata NSVL Kohtu Rahvakomissariaadi käskkiri nr. 79 1937. a.) vastama ankeetides küsimusele endise karistatuse kohta „ei ole karistatud“. Nii-suguse vastuse eest ei või tähendatud isikuid võtta vastutusele.

SISUKORD:

	Lk.
Sissejuhatus	3
I ptk. Kriminaaljälitamise aegumine	6
1. Aegumise mõiste ja aegumise tähtajad ...	6
2. Aegumise kohaldamise üldtingimused ...	10
II ptk. Kohtuotsuse täitmise aegumine	21
III ptk. Karistatuse kustumine	22
1. Karistatuse kustumise mõiste ja tingimused	22
2. Karistatuse kustumise kord	27
3. Karistatuse lõpetamisest amnestia- või armuandmisakti põhjal	29
IV ptk. Aegumist ja karistatuse kustumist käsitlevate sätete rakendamine kohtupraktikas	31

A-11726

**„RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEGIS“ ILMUVAID TEOSEID:**

Tšeltsov: Kohtu alla andmine.

Koževnikov: Kriminaalasjade alluvus.

Laptev: Kuriteo koosseis ja kriminaalasjade kvalifikatsioon.

Arsenjev: Kohtuistung kriminaalasjades.

Koževnikov: Kriminaalkohtu otsus.

Menšagin: Kuriteod võimuorganite vastu.

Lapšina: Abort.

Abramev: Kohtuotsus tsiviilasjades.

„ Kohtuistung tsiviilasjades.

„ Hagi aegumine.

Reichel: Alimentide asjad.

Tšhikvadze: Huligaansus.

„ Võitlus spekulatsiooniga.

Kleinman: Kohtu otsuste ja määruste peale edasikaebamine
ja protestimine tsiviilasjus.

Jt. jt.

HIND 1 RUBLA 20 KOP.